

Cantatedienst zondag in de Paaskerk

‘Am Abend aber desselbigen Sabbats’, BWV 42

Cantate BWV 42 dateert uit het tweede seizoen van Johann Sebastian Bachs verblijf als cantor van de Thomaskerk in Leipzig. Het kerkjaar 1724-25 werd zijn meest productieve cantatejaar, waarin Bach in eerste aanleg voor ogen stond een complete cantatecyclus te componeren gebaseerd op een eenduidig en samenhangend grondplan in tekst en muziek.

De cantates uit de tweede jaargang

Bach baseerde zijn tweede cantatecyclus op tekst en melodie van geselecteerde kerkliederen passend bij de kerkelijke zondag, en waar mogelijk ook verbonden met de evangelielezing van die dag. Begin- en slotregels van het gekozen koraal dienden vaak alleen voor de openings- en slotkoren. De middendelen werden opnieuw gedicht om te kunnen passen in de structuur van recitatief en aria. Bach vond waarschijnlijk in Andreas Stüber, voormalig conrector van de Thomasschool, de ideale tekstschrijver. Diens abrupt overlijden eind januari 1725 kan goed verklaren waarom Bach zijn ambitieuze plan, een volledige reeks koraalcantates, niet consequent heeft kunnen voltooien. Vanaf Pasen 1725 veranderde het karakter van de cyclus. Na 42 koraalcantates ontstaan dan 4 cantates op teksten van onbekende herkomst, gevolgd door 9 cantates op teksten van Marianne von Ziegler.

Cantate BWV 42

BWV 42 behoort tot het groepje van 4 cantates op teksten van onbekende auteurs en is bestemd voor de eerste zondag na Pasen, *quasimodo geniti*, vernoemd naar de beginwoorden van de Latijnse introïtus *Quasi modo geniti infantes ...*, als nieuwgeborenen et cetera. De eerste uitvoering vond plaats op Beloken Pasen, 8 april 1725.

De bijbehorende schriftlezingen komen uit de eerste zendbrief van Johannes (5, vs 4-10) met als strekking geloof overwint de wereld, en uit het evangelie van Johannes (20, vs 19-31) waarin gesproken wordt over Jezus' verschijning aan de apostelen. Vers 19 levert tevens de titel voor de cantate.

Het schrijven van een liturgisch werk kort na een kerkelijke feestdag als Pasen stelt een componist voor een moeilijke taak: enerzijds moet de blijde boodschap en de betekenis van Pasen letterlijk doorklinken in het nieuwe werk en anderzijds moet er een ernstige, donkere ondertoon overheersen die de godvrezende gelovigen dwingt na te denken over de vraag 'wat nu?' of 'hoe nu verder?'. Ook voor Bach hebben deze twee ogenschijnlijk strijdige thema's een rol gespeeld bij zijn compositorische aanpak van cantate 42. Het zeer melodieuze openingsdeel, een *da capo sinfonia*, ademt nog geheel de serene sfeer van Paaszondag. Ruim baan voor hobo's en fagot die elkaar imiterend toezingen, als waren zij de beide Maria's en Jezus op de dag van diens wederopstanding. Na dit instrumentale soms hemelse openingsdeel stort Bach de toehoorder in een geheel andere muzikale wereld, sober en streng. De tekst uit het tenorrecitatief geeft hem daar alle mogelijkheden toe: 'Als het dan avond was, op

denzelven eersten dag der week, en als de deuren gesloten waren, waar de discipelen vergaderd waren, om de vreeze der Joden, kwam Jezus en stond in het midden ...’
Na dit recitatief volgt als contrast een welluidende da capo aria voor alt. Een zoet gevooid orkest met wederom vrij spel voor de obligate blazers, maar het middendeel is weer uiterst karig geïnstrumenteerd en wijst in de baslijn in zekere zin vooruit naar het opmerkelijk duet voor sopraan en tenor dat volgen gaat. Zelden zo’n spijkerachtige, droge en duwende begeleiding van continuo onder zulke smekende vocale lijnen gehoord. Als vaak heeft ook nu de bassolist het afsluitend en herderlijk woord, eerst in zijn recitatief *Denn da die Jünger sich versammelt hatten im finstren Schatten, aus Furcht für denen Jüden, so trat mein Heiland mitten ein, zum Zeugnis dass er seiner Kirche Schutz will sein. Drum lasst die Feinde wüten!* en vervolgens in de slotaria, gedragen door de tekst *Jesus ist ein Schild der Seinen, wenn sie die Verfolgung trifft.*

En dan tot slot toch nog een vierstemmig slotkoraal voor koor, niet gebaseerd op bestaande muziek maar een zogenaamde *eigene Melodie*, dus door Bach zelf geschreven. ‘Verleih uns Frieden gnädiglich’ een gebed om vrede en om goede regeerders die ons door bekwaam bestuur in staat stellen een rustig en bescheiden leven te leiden, vrij van vrees en vervolging. Hoe actueel!

Beloken Pasen 2007 in de Paaskerk

De Bach Cantorij Baarn voert deze bijzondere cantate BWV 42 aanstaande zondag om 19.30 uur uit tijdens de interkerkelijke dienst in de Paaskerk. Voorganger is pastor H.M.E.

Jurriaanse-Huyghe.

Als vocale solisten begroet de cantorij Anna la Fontaine, sopraan, Merel van Schie, alt, Marco van de Klundert, tenor en Bas Kuijlenburg, bas.

Behalve BWV 42 zal het koor een vijfstemmige zetting van *Verleih uns Frieden gnädiglich* zingen van de hand van Heinrich Schütz. Het motet bestaat uit twee delen.

Solisten, koor en orkest staan onder leiding van Bas Ramselaar. Organist is Henk van Zonneveld.

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen en –indien mogelijk– een foto van organist Henk van Zonneveld, Bas Ramselaar (zie andere bijlagen) of Bas Kuijlenburg, zie www.baskuijlenburg.nl